

Для реализации этого принципа должна быть создана эффективная модель взаимодействия членов общества, которая позволяла бы населению иметь доступ к информации, участвовать в публичных обсуждениях различных вопросов развития территории и устанавливать сотрудничество в рамках городского планирования. Необходимо в полной мере использовать новые информационные технологии для информационного обмена и взаимодействия с населением, в том числе при принятии стратегических документов по разным направлениям развития территорий. За проведение такой политики в своих городах и поселениях, когда каждый житель воспринимает проект развития территории как свой личный проект, когда принципы и направления развития территории, понятны как можно большему числу людей. При этом эти принципы и направления должны быть согласованы и синхронизированы с интересами национального и регионального уровня, они должны естественным образом вписываться в региональное, национальное и европейское регулирование на основе сбалансированного и уважительного партнерства. Государство должно быть гарантом этой солидарности, призванной вписаться в перспективу сбалансированного обустройства территории на региональном, национальном и европейском уровнях.

Итак, на наш взгляд к специфическим принципам можно отнести:

- 1) принцип устойчивого развития и использования земель городов
- 2) принцип организации рационального использования земель с учетом приоритета охраны земель и других природных ресурсов.
- 3) принцип обеспечения целевого использования земель.
- 4) принцип обеспечения информацией о состоянии земель и ее доступности.
- 5) принцип государственной поддержки мероприятий по использованию и охране земель городов.
- 6) принцип экономического стимулирования деятельности собственников земельных участков и землепользователей в сохранении и восстановлении плодородия почв, защиты их от негативного воздействия вредной хозяйственной деятельности;
- 7) принцип предотвращения нанесения ущерба земле.
- 8) принцип обеспечения устранения последствий нанесения ущерба земле.
- 9) принцип обеспечения неотвратимости привлечения к ответственности виновников земельных правонарушений.
- 10) принцип активного участия граждан в управлении развитием своей территории
- 11) принцип восстановления исторических центров города и отдельных исторических объектов в их первоначальном виде
- 12) принцип переориентации застройки городов с освоения свободных окраин на комплексную реконструкцию уже застроенных территорий

1. Волков Г. А. Указ. соч. С 375

2. Ерофеев Б. В. Экологическое право России. - М.: Юристъ, 1996. - 624 с.

3. Большой энциклопедический словарь /Под общ. ред. А. М. Прохорова. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: «Большая российская энциклопедия»; СПб.: «Норинт», 1997. - 1456 с., с.960

4. Айтхожин К. К. Теоретические вопросы Конституции РК дисс. на соискание ученой степени д. ю. н., Алматы, 2008 С.123

5. Общая теория права и государства: Учебник /Под ред. В. В. Лазарева. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Юристъ, 2002. - 502 с. с.134

6. Дворкин Р. О правах всерьез /Пер. с англ.; ред. Л. Б. Макеева. - М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. - 392 с.

7. Хропанюк В. Н. Теория государства и права: Учебное пособие для высших учебных заведений /Под ред. В. Г. Стрекозова. - М.: Издательство «Интерстиль», 2000. - 378 с., с.215

8. Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов /Под ред. В. М. Корельского и В. Д. Перевалова. - М.: Издательская группа ИНФРА-М-Норма, 1997. - 570 с., с.237

9. Алексеев С. С. Избранное. М., 2003. С. 205.

10. Мухитдинов Н. Б. Основы горного права. - Алма-Ата, 1983. - 248 с., с.99

11. Еренов А. Е., Мухитдинов Н. Б., Ильяшенко Л. В. Предмет и система советского земельного права. - Алма-Ата, 1981. - 208 с., с.109

12. Волков, Г. А. Принципы земельного права :Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Специальность 12.00.06 - Природоресурсное право ; Аграрное право ; Экологическое право /Г. А. Волков. -М.,2005. -49 с

13. Охрана окружающей среды в городах. Под ред. Ю. С. Киев, 1981. С.15

14. Правовое обеспечение рационального использования земли в СССР / Отв. ред. Н. И. Краснов. - М.: Наука, 1969. - 216 с., с. 39-40]

15. Краснов О. И. Комментарий к Земельному кодексу Российской Федерации. - М., 2002. - 321 с., с.6

In this article the author upon the principles legal regulation of use and protection of land the city and their contents

Н.Ж. Жабықбаев

АДАМ ҚҰҚЫ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ҚОЛАЙЛЫ ҚОРШАҒАН ОРТА ҚҰҚЫҒЫ

Қолайлы қоршаған ортаға адам құқығының тиімділігі мен әлеуметтік маңыздылығын анықтау, мақсатқа лайықты адам бостандығы мен құқығы жүйесінде осы құқық орнын анықтаудан бастаудан ұсынылады. Осы мәселені талдау адам құқығы мен бостандығын әр түрлі жүйелі құру болғанда маңызды қиындықты туғызады. Әрбір әлеуметтік құбылыс сияқты адам құқығы институтының тарихи айырмашылығы бар. Осы тұрғыдан қарағанда тарихтың өткен беттерін шолу барысында адамның қолайлы қоршаған орта құқығын зерттеу өзекті болып отыр.

Осы құқықты «таза түрінде» қалыптастыру мен нығайту қазіргі кезеңге қатысты екені айқын. Егер адам құқығы идеясының тууының өзі б.э.д. V – IV ғасырда болса, онда қолайлы қоршаған ортаға адам құқығын

бекіту әрекеті XX ғасырдың 80-жылдарының басына жатқызуға болды. Г.Б.Старушенконың пікірі бойынша қолайлы қоршаған орта құқығы өзінің алғашқы негізінде өзін анықтау құқығына ие.

Біздің ойымызша әлеуметтік институт ретінде әрбір адам құқығын қалыптастыру үшін алдын ала адамдық өркениеттің анықталған даму деңгейі болуы керек. Мысалы, орта ғасырлардағы Русь әлеуметтік қамтамсыз ету құқығы туралы айту маңызды емес еді, немесе инквизиция кезеңіндегі дін тұтынушылық бостандығында. Сонымен қатар, қолайлы қоршаған ортаға құқықты қалыптастыру өзін анықтау үшін халықпен күрес логикалық байланыс ұсынылмайды, ал әлемде соңғы 10-15 жылда болған, үдерістерімен жалпы адамдық құндылықтар басымдылығына сипатталатын. Басқа сөзбен айтқанда, дамып жатқан әлем осы мемлекеттердің мелекеттік минималды деңгейде іргелі құқытары өмірге деген, бостандыққа, теңестікке т.с.с құқықтарға бекіту қажеттілігі кезеңінде тұр.

Адам құқығы қолайлы қоршаған ортаға, табиғи құқықтық немесе жалпы адам құқығы табиғатына позитивті қарау маңыздылығы ерекше. Бәріміз білетіндей адам құқығы табиғатына табиғи-құқықтық негізге табиғи құқықтық иелігінен арылмау туралы бекіту салынған. Дәл осы теория адамның құқығы және бостандығы институтының қалыптасуына қуатты түрткі болды және мемлекет және тұлғаның қарым-қатынасына жаңа сипат пен адам құқығы басымдылығының бағыттарын анықтады.

Табиғи-құқықтық оқыту жорамалдары адам мен азаматтар құқығы Декларациясында 1789 жылы анықталды. Адам құқығы негізіне Декларация бостандықты, меншікті, қауіпсіздікті езуге қарсылық енгізді. Сол уақытта табиғи-құқықтық оқытумен бірге адам құқығы оның көлемі және мазмұны мемлекетпен анықталатын позитивті жақтары дамыды, олар адамға «сыйлайды» тұтынушы функцияларына сәйкес жүзеге асырады. Мемлекет пен тұлғаның қарым-қатынасы сипаты мен маңызын әр түрлі түсініктеріне қарамастан, қазіргі ғылым осы оқулардың жандандыру үрдістерін теріс бағалайды.

Адам туылғаннан бастап құқығына ие болатынына қарамастан, «қорғанушылық» пен кепілдікті тек мемлекеттен алады.

Осы аспектіні зерттегенде мынадай сұрақ туады, қолайлы қоршаған ортаға құқық табиғи құқық болып табыла ма, әлде жоқ па? ҚР Экологиялық Кодексі туылғаннан бастап негізгі құқық деп аталатын иелігінен арылмайтын және жатқызады. Бірақ Конституцияның ережесі негізгілерге қандай құқықтар жататынын әшкерлемейді.

Бірқатар «негізгі құқық» авторлары құқықты, мемлекет конституциясында және адам құқығы бойынша халықаралық-құқықтық құжаттарға жақызады.

Осыдан, ҚР ЭК қолайлы қоршаған орта құқығына негізгі құқық арасында адам иерархия құқығында құрметті орынды алады, бірақ бұл факт қойылған мәселеге жауап болып табылмайды. Толықтыра айтсақ, табиғи және иелігінен айырылмаған құқық ретінде нақты қолайлы қоршаған ортаға құқықтық идентификацияның байсалды әрекеті 1994 жылдың мамыр айындағы қоршаған орта мен адам құқығы туралы Декларацияның жобасы қоршаған орта мен адам құқығы бойынша сараптамашылар тобы дайындаған әзірleme болып табылады. Осы жобаның 2-тармағы «барлық адамдар қауіпсіз, салауатты және қолайлы қоршаған ортаға құқы бар» екенін бекітті. Осы және басқа да адам құқығы, азаматтық, мәдени, экономикалық және әлеуметтік құқықтар әмбебап өзара байланысты және иелігінен айырылмаған болып табылады. Сонымен қатар құқықтық доктринада адам құқығының үш ұрпағын болжайтын, пайда болған кезінен айырылатын, дәстүрлі құқық классификациясы және адам бостандығы бар. Бірінші рет адам құқығының үш ұрпағы тұжырымдамасын француз ғалымы К. Васак ұсынды. Бірінші ұрпақ – бұл буржуазиялық революциямен жарияланған саяси және азаматтық құқық. Екінші ұрпақ – негізінде социалистік ұғымы бар, әлеуметтік-экономикалық құқық. Үшінші ұрпақ – ұжымдық деп аталатын, дамып жатқан мемлекеттер ұсынған, бірқатар талаптары бар. Соңғы жылдары ұжымдық немесе ынтымақтас құқық деп аталатындарға ұлт пен халыққа жататын көңіл бөлініп жүр және оларды халық құқығы ретінде классификациялау керек.

Адам құқығын үш ұрпаққа бөлуді барлығы қолдамайды. Кейбір ғалымдар құқықтың үшінші ұрпағына қарсы шығады, олардың ойынша ұжым немес халық емес тек индивид негізгі құқық пен бостандыққа ие бола алады. Үшінші ұрпақ құқығына қатысты жеке элемент абсолютті мағынасыз болып қалады. Сонымен қатар ғалымдардың көбісі біздің ойымызша, өте әділетті халық құқығын адам құқығына қатастырады. Американдық профессор Л.Сон «халықаралық құқық жеке құқықты мойындамайды, сонымен қатар үлкен топтарға, халық пен ұлтты қосқанда индивидтармен бірге жүзеге асырылатын анықталған ұжымдық құқықты мойындайды. Бұл құқық адам құқығы болып табылады; ұжымдық құқықты тиімді жүзеге асыру саяси және экономикалық басқа да құқықтарды жүзеге асыруға алдын ала ұсынылған қызметін атқарады».

Осы құқықтардың арасында көптеген авторлар ұлт құқығын өзін-өзі анықтауды, салауатты қоршаған ортаға құқығын көрсетеді. Кейбір ғалымдар адам құқығының үшінші ұрпағын адам құқығы мен халық құқығына жатқызуға болады деп ойлайды: әлемге құқық, салауатты қоршаған ортаға немесе әлеуметтік және экономикалық дамуға әр адамға және әр халыққа және жалпы бүкіл адамзатқа жатады деп айтуға болады.

К.Васак айтылғандарды үшінші ұрпаққа жатқызады. Сөзсіз, көрсетілген құқықтарды нақты адам қолдана алады. Бірақ, біздің ойымызша бұл құқықтардың ерекшелігі, олар ұжымдық және жеке адаммен емес, сонымен қатар ұжыммен, қауыммен, қауымдастықпен жүзеге асырыла алады.

Осы тұрғыдан қарағанда салауатты қоршаған ортаға құқық индивидке тән құқық болып табылады, ал дамуға халық құқығы немес олардың өзін-өзі анықтау құқығы ұжымдық құқық болып табылады, олардың жүзеге асуы жеке адамға емес қауымға байланысты болады.

Сөзсіз, жеке адам осындай құқықты жүзеге асыруға қатысады, бірақ бұл қатысу тек оның жеке мәртебесіне байланысты емес, оның қандай да бір қауымның мүшесі ретіндегі жағдайына байланысты.

Жеке және ұжымдық құқықтар бір-біріне тәуелді болады, оның негізінде ұжымдық құқықты жүзеге асыру индивид бостандығы мен құқығына қысым жасамауына сәйкес болуы тиіс. Ол халықтың ұжымдық құқығы мен адам құқығын қарастырғанда анық көрінуі керек. Бұл мәселе қазіргі әлемде маңызды болып табылады, сондықтан біз оған толығырақ тоқтағанымыз жөн.

Жеке және ұжымдық құқық тығыз байланысты, бірақ табиғи әрі алуан түрлі. Индивидтің құқығы – бұл табиғи құқық, пайда болғаннан бастап оған тән, адамзаттың маңызды бағалығының бірі және қоғамда болып жатқан барлық үдерістердің өлшеуші ретінде шығуы тиіс немесе адам құқығының табиғи жаратылысының бұзылуы қоғамның орташа дамуын өзгертеді және оны өркениет табысына айналдырады. Осының салдарынан XX ғасырдың соңғы тоқсанында халықаралық ынтымақтастық өндірген және қазіргі таңда әлемде болып жатқан, қарсы келетін үдерістерге бағыт сілтейтін «адамдық өлшеу» ұстанымының мағынасын бағалау қиын. Адам құқығымен (жеке құқық) қатар ұжымдық құқық (халық құқығы, ұлт құқығы, қауым, қауымдастық құқығы) бар. Олар қоғам мен ұжым қызығушылықтарының қалыптасу мөлшері бойынша қалыптасады және кристаллданатындықтан табиғи құқық болып табылады. Оларды қоғам немесе ұжымға кіретін, тұлғаның жеке құқықтары сомасы ретінде қарастыруға болмайды.

Бұл ұжымдық білім берудің мүдделері мен мақсаттарына байланысты сапалы өзге қасиет болып табылады. Бірақ бұл құқықтар алуан түрлі болғанымен, олардың заңдылығы «адамдық өлшеуден» - индивид құқығымен тексерілуі керек. Ұжымдық құқық еш уақытта адам құқығын елемеу, оларға қарсы немес басым көрсетпеуі керек (төтенше жағдайлар, халық пен ұлт өміріне қауіп болып табылатыннан басқа). Егер ұжымдық құқық жеке адам құқығына қысым жасаса, онда осындай қоғамды біріктіретін мақсаттар антигуманды және қарама-қарсы құқықты. Бұны индивидтің өзіншілдік қызығушылығының қоғам мүддесін қолдауды бекіту ретінде түсіндіру қажет емес. Өркениеттің мыңжылдық тәжірибемен өндірген маңызды мағынасы адамның универсалды құқығы, адам мен адамзаттың орташа тіршілік етуі үшін қажет, табиғи және міндетті қасиетінің әлеуеті қойылған. Сондықтан ұжымдық құқық жеке құқықтан жоғары деңгейге көтеріле алмайды, олар бір-бірімен сай болуы керек және олар «сапаға» тексерілуі керек. Дербес ретінде осы құқық даму жасайтын, қолайлы қоршаған орта құқығына орынын анықтау бойынша жақындау қызық. 40-60 жылдары «адам құқығы» және «қолайлы қоршаған орта» ұғымдары арасындағы байланыс айқындала бастады.

А.Г.Тарановскийдің айтуы бойынша осы байланыс 1948 жылдың 10 желтоқсанында БҰҰ Бас Ассамблеясының 3-сессиясында және 1966 жылдың 19 желтоқсанында экономикалық әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы Халықаралық келісімде қабылданған, адам құқығы жалпы декларациясының ережесінде көрсетілген. Адам құқығы жалпы декларациясының 3-бабында адамның өмірге, бостандыққа және жеке басына жатпайтын құқығы айтылған және бұл құқық әлеуметтік немесе биологиялық сипатта жүреді. Декларацияның 25-бабын талдау, өзінің ережесінде осындай байланысты үлкен ықтималдықпен бекіту мүмкін. Расында қарастырылып отырған бап денсаулық пен әл-ауқатты қолдауға қажетті өмірдің сондай деңгейіне құқықты ашады. Бұл мынадай қорытындыға келтіреді, бұл баптар жақын болғанымен, бірақ құқықтық қорғаудың түрлі объектілері – «қолайлы қоршаған орта және «адам денсаулығы». Л. Макфарлейннің көзқарасы осындай, ол денсаулықты сақтау құқығы өзінің ерекше, үздік табиғаттан қорғанатын бірнеше мәселелері бар деп ойлайды. 25-бапта «денсаулықты сақтауға қажет, тіршілік деңгейі» кіретін нақты анықтама жоқ. Әрине, бұған еңбекке, білімге, жылжуға, қоршаған ортаның қолайлы жағдайына құқықтарын жатқызуға болады, бірақ бұнын барлығы тек баптарда нақты бекітілмеген, яғни заңды негізі бар ойлаулар болып табылады.

Ұқсас болып 11-бап талдауға болады (жеткілікті тіршілік деңгейіне құқық) және 12-бап (сыртқы орта тазалығының барлық аспектілерін жақсарту арқылы қол жеткізе алатын физикалық, психологиялық сауаттылық деңгейіне құқық) экономика, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы Халықаралық келісім туралы айтылған. Бұл жерде он бірінші бапты әлеуметтікке жатқызуға болады. 12-бапқа қатысты айтатын болсақ, оның ережесінде сыртқы орта тазалығына көңіл бөлінген. Сондықтан, бұл жерде «адам құқығы» және «қолайлы қоршаған орта» ұғымдары арасында байланыс нақты көрінеді. Сонда да, бұл жерде қолайлы қоршаған ортаға туыла бастаған жеке адам құқығын алдын-ала көруге болатын еді. Қолайлы қоршаған ортаға халықтың құқығы туралы мәселені өзінді талқылау 1987 жылы БҰҰ Бас Ассамблеясының сессиясында басталды. 1972 жылы адамды қоршаған орта мәселелері бойынша Стокгольм конференциясының үдерістері Декларациясында, қоршаған ортаны қорғау және гармониялық дамуға қол жеткізу қажеттілігіне, сонымен қатар осы салада дамып келе жатқан мемлекеттердің қызығушылықтарын қорғау көрсетілген. Жеке айтқанда қолайлы қоршаған ортаға құқық жанама түрде бекітілген болатын: адамның бостандыққа, теңдік пен қоршаған ортаға қолайлы тіршілік жағдайына, лайықты және өркендеген өмірге мүмкіндік беретін сапаға құқығы бар және келешек пен қазіргі ұрпақ игілігіне қоршаған ортаны қорғау мен жақсартуға басты жауапкершілік жүктейді.

Қолайлы қоршаған ортаға құқық Африканың адам мен халық құқығы хартиясына да әсер етті (1981). Осылай, 24-бапта: «Барлық адамдар қолайлы қоршаған ортаға, олардың дамуына қолайлы қанағаттарлық сипатта құқығына ие» екені бекітілген. Сондықтан, бұл көбінесе бұл жерде қолайлы қоршаған ортаға құқықтың дамуы адам құқығының жалпы жүйесіндегі бір элементі ретінде көреміз. Соның арасында, оны дербес ретінде көрсету және оның әрекеті мен қорғаныс механизміне императивті күш беру керектігі мәнді болар еді. Біз білетіндей, қоршаған ортаны рационалды қолдану және қорғауға бағытталған, халықаралық құқық нормалары көбінесе «soft law» (жұмсақ құқық) сипатта болады, өйткені олардың массасында ұсынылатын сипат бар.

Экологиялық дағдарыс өскенде «жұмсақ құқық» нормалары қоғам алдында тұрған мәселелерді шешуге бірдей емес болып табылатынын айтып кеткен жөн.

Қолайлы қоршаған ортаға құқықтың прогрессивті даму этапы өте маңызды екенің ескерту қажет – 1972 жылы Стокгольмде өткен адамның қоршаған ортасы мәселелері бойынша БҰҰ Конференциясы. Оның жұмысына 113 мемлекеттің өкілі қатысты. Конференцияның қорытынды құжаты адам қоршаған ортасының Декларациясы, іс-шаралар жоспары мен ұйымдастырушы және қаржылық іс-шаралар Резолюциясы болды. Декларация қоршаған ортаны қорғау бойынша халықаралық ынтымақтастықтың негізгі 26 үдерісін қалыптастырды және әйгілі мағынада Конференцияның басқа құжаттарына қатысты жоғары иерархияға ие. Қоршаған ортаны қорғау концепциясы дамуының негізгі қадамы Декларация кіріспесінде бұл қорғау «қазіргі және келешек ұрпақтың қызығушылығында» жүзеге асырылатыны туралы ереже бекітілген. Кіріспе (7 т.) тұлғалар, ұйымдар, жергілікті билік, ұлттық үкімет және ұйымдардан қоршаған орта сапасына тиісті қамтамасыз етуге жауапкершілікті декларациялайды. Осы жауапкершілікті жүзеге асырудың негізгі құралы – осы салада кең ынтымақтастықты ұйымдастыру. Кіріспеде қалыптасқан қоршаған ортаны қорғау және адамның негізгі құқықтары арасындағы өзара байланысы 1 Декларацияда дамыған. «БҰҰ Жарғысы және халықаралық құқық ұстанымдарына сәйкес мемлекет қоршаған орта мәселелеріне қатысты өзінің ұлттық саясатына сәйкес жеке ресурстарды қолдануға егеменді құқығы бар және ұлттық құқықтық өкілеттіліктен тыс, басқа мемлекеттер мен аудандар қоршаған ортасына зиянын келтірмеуге олардың бақылауы мен құқықтық өкілеттілігі шегіндегі қызметке дәл солар жауапты» - деп айтылған, 21-бап ұстанымына ерекше көңіл бөлу қажет.

Сонымен қатар, адам құқығы басымдылығы туралы қайта айтатын болсақ, иелігінен айырылмаған және ажырамас адам құқығы, бейбітшілік немесе соғыс кезінде болсын бірінші ұрпақ құқығы жалпы мойындалған болып табылатынын айтып кеткен жөн. Осылай 1950 жылы Еуропа конвенциясы бойынша, ең біріншіден, өмірге құқық, құлшылық пен езгіден сақтану, қылмыстық істерден сақтану және т.б. Американдық конвенция бойынша 1969 жылғы иелігінен арылмаған құқықтар өмірге құқық және дін тұту бостандығы, құлдықтан бостандық, кейбір саяси құқықтар адамдық үндеуі болып табылады. Біз ажырамас басымдық құқықтар арасында қолайлы қоршаған орта құқығы жоқ екенін байқаймыз. Бірақ, өмірге деген толық құқық туралы сөз қайдан болсын, егер экологиялық дағдарыс кезінде индивид тіршілігі қауіпке төніп тұрса. Сондықтан, Стокгольм Декларациясын қабылдау қоршаған ортаның адам құқығымен байланысына қатысты күдігін шеттеді. 1 ұстаным қолайлы қоршаған орта адамның басқа да негізгі құқықтарын қолдану мүмкіншілігінің алғы шарты болып табылатынын көрсетеді. Қоршаған ортаны қорғау халықаралық-құқықтық кодификациясы саласында өзінің мәні бойынша маңыздысы 1982жылы БҰҰ ГА мақұлданған Бүкіл әлемдік Табиғат Хартиясы болды. Стокгольм Декларациясы сияқты, Бүкіл әлемдік Табиғат Хартиясы

Қоршаған табиғатқа қатысты мемлекеттер мен халықтар жүргізетін жетекші ұстанымдарды ұстайды. Бірақ, Стокгольм Декларациясымен салыстырғанда Хартияның прогрессивті маңызы, оның ережесі мемлекет ішіндегі құқықтық қатынастардан, мемлекетарлық қатынастарға көңіл бөлінген. Хартияның п.14 «... осы Хартияда жазылған ұстанымдар, әр мемлекеттің заңнамалық тәжірибесінде өзін табу керек» деп жазылған. Осы екі құжаттың жалғыз кемшілігі – бұл олардың ұсынылған сипаты, қолайлы қоршаған ортаға құқықты сақтау үшін оның статусына міндетті құқықтық күш беру қажеттілігі болып табылады.

Аталған қолайлы қоршаған ортаға құқық бекітілетін, халықаралық-құқықтық құжаттармен қатар, тағы бірнеше құжаттар, сонымен қатар 1981 жылғы адам және халық құқығының Африкалық Хартиясы бар. Ұлттық деңгейде бұл құқық конституцияда және басқа да заңнамалық актілерде бекітіледі. Осы құқықтың конституциялық бекітілуі, сонымен қатар оның қорғану кепілдігін алдын алады, мемлекетті табиғатты қорғау мәселелерін шешуге, экологиялық ойланбаған әрекеттерге жауапкершілік тартуға және М.М. Бринчук айтқандай әрекетсіздікке міндеттейді. Сонымен қатар, қолайлы қоршаған ортаға құқық заңнамалық бекіту оны ресми түрде адам құқығының бірінші кезекте тұрған санына жылжытады. Осы жерден оның халықаралық және ұлттық құқық жүйесіндегі орнын анықтау мәселелері шығады.

К.М. Бекмухамбетова

К ВОПРОСУ О ПОНЯТИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО НОРМИРОВАНИЯ

Развитие человечества сопровождается постоянным использованием природных ресурсов. Нет ни одного природного объекта, который бы не использовал человек в своей деятельности. С другой стороны, технологическая деятельность человека связана с неизбежностью выбросов загрязняющих веществ в окружающую среду. При этом, такое использование окружающей среды должно иметь определенные границы, предельные нормы использования. Именно эти цели преследует одна из функций государственного управления в области экологии, которой является установление нормативов качества окружающей среды. Как отмечает Д.Л. Байдельдинов, можно сказать, что управленческий процесс базируется и начинается с установления экологических нормативов [1,с44].

Государственное управление является производным от формы государственного устройства и политической системы и в то же время имеет самостоятельное значение. Предметом системы государственного управления являются формы и методы воздействия на производственную, социальную и духовную жизнедеятельность людей, связанных между собой общностью политической и экономической системы.